
**ALUMNIS SUIS
ET EORUM PARENTIBUS**

NICOLAUS PERRONE

*Dimas a me a Napoli
al Largo carità in Via Colico n. 1.*

784

TIPOGRAFIA ROCCO

CAESARI CORRENTI

Publicae Doctrinae in regno italico moderatori

NICOLAUS PERRONE

Litterae tuae, quas idibus januariis Florentiae dabas, hic V. Kal. Feb. serius mihi traditae sunt, et tunc quidem, quum, oculos sanguine suffusus, jam triduo miserrime aegrotarem. Nec interea aliquid mihi latine disserendum esse cognoveram, nec, postquam ex tuis litteris didici, aut mens aut spatium satis apta parando erant, atque, donec quodammodo convalescerem, expectandum fuit. Quum primum igitur potui, jubenti tibi obsequutus, disputatiunculam, extemplo fusam, nec tibi quidem, aut amplissimis quibusque viris, sed alumnis meis, et eorum parentibus verecundius nuncupatam, typis praepere excudendam curavi. Hanc tibi mitto. Quam tu, licet incomptam, et properato cultu inconcinnam, bona tamen cum venia excipias:

quippe quae nullius industriae aut artis, immo nec temporis quidem, subsidio fulciatur. Sed et extemporalis audaciae, et ipsius, ut ita dicam, in scribendo temeritatis, vel sua quaedam jucunditas est; namque in ingenio, sicut in agro, quamquam multa diligentius serantur, et magno opere colantur, opportuniora tamen quandoque sunt, quae statim, et, nulla cultoris industria, sua sponte nascuntur; praesertim si torrida aestas supervenerit inopina, nec segetes, quamdiu satis fuerit, foecunda in stipula flavescere potuerunt.

Vale, et patrio litterarum decori te diu incolumem serva.

Neapoli, postridie Nonas Feb.

MDCCCLXX.

QUÆNAM LATINITATIS ADDISCENDÆ UTILITAS ET PRÆSTANTIA?

QUÆNAM LATINITATIS EDOCENDÆ EXPEDITIOR VIA?

Advenientibus vobis, viri amplissimi, ut pueros hos in latinitate periclitemini, pavidī dubitarunt, ne a montibus parturientibus ridiculus quidam mus vobis coram enascatur: et revera; qui optatam latinitatis metam attingere studet, sudasse prius, et alsisse multum, multaque puerum tulisse oportet: at hi vix biennium, nec quidem quotidie, me audire potuerunt, et ideo nec satis didicerunt prius, nec aliquid, tantis auditoribus non impar, hodie habent quod vobis offerant. Primi itaque eorum fructus acres adhuc et immites vobis fortasse videbuntur; at hi, maturioribus quibusque quodammodo jucundiores, seduli cultoris animum spe suavisima imbuunt; et eo magis, quod latinitatis arbor patula assurgit et procera, et pueri hi vix fragiles ramos, nec satis certa manu, a terra contingere conantur. Qui tamen immitiores nunc

offerunt, maturiores promittunt, et brevi. Volentibus equidem nec longa via est, nec salebrosa. Quae vero sit ista via per quam eos quasi manu ducere speraverim, vosmet, auditores doctissimi, perspicite, et, si fallor, reprehendite, meliusque iter doceatis, obtestor.

Quum adhuc pueri hi nec legere quidem latine audierint, aut scirent, loca quaedam facilliora, diligenter hinc illinc excerpta, et verbum verbo italice reddita, claro et rotundo ore legenda proposui; quo sonum, et latinum os auribus excipere assuescerent, et callere. Postmodo verborum similitudinem, et illam, ut ita dicam, familiae cognationem quae latinum et italicum sermonem interest, radicitus intueri, et per derivationes insectari eos paullatim edocui. Interea nominum et verborum inflexas thematicas varietates, tabula quadam designatas, firmiter eorum memoriae insculpsi; quippe qui arbitrer in hac utriusque sermonis cognatione, et in his nominum et verborum inflexionibus, totum esse id, quod tenerioribus discipulis sit satis, et praestet.

Dum vero haec fierent, selecta quaedam latine scripta in patrium sermonem vertenda proposui; et in lingua vulgari, ea scilicet quam populus, praesertim in ima Italia, loquitur, quantum latinitatis adhuc spiret, illos praegustare, et, ut

ita dicam, olfacere assuefeci; et, quoties tempus esset, praecepta singula, opportuna et sobria manu, quasi facilem escam in guttur eorum, instillavi; ea mente, ut pueros per analysis semitas ad praeceptorum metam, haud inscios vel invitos traherem, sed lubentes et conscientes ducerem, eo perventuros, ut tandem a praxi utriusque sermonis per se ipsi latinitatis leges, et syntheses derivarent. Hoc opus equidem, hic labor! Scimus et ipsi; at nec tam longum hoc opus, nec tantus hic labor, quin postea latina exemplaria nocturna manu et diurna versare queant, ut facili gradu ad superas latinitatis auras tandem evadant.

Si modo quaeratis, quem *grammaticum* pro manibus habuerint? Nullum omnino, inquam. Quem auctorem sint sequuti? Nullum, nisi me, cujus ingenium quam sit exiguum, et ipse sentio.

At parcant grammatici, et qui puerorum mentes *regulis*, et praeceptis infarciunt, parcant et ipsi. Ut moneta, ea optima est quae plurimum pretii in minimo molis habeat, sic et disciplina, ea optima est, cujus praecepta modica et sobria, ad usus quamplurimos facili ratione adhibeantur. Hi vero cum innumeris *regulis* suis eo videntur perventuri, ut brevi plura sint praecepta verborum, quam ipsamet verba! Pueri interea perperam deducuntur in scholas in

quibus haud facile dixerim utrumne locus, an disciplinae genus, an nos magistri, plus detrimenti juvenum ingenii inferamus. Praecepta innumera; compedes ingenii, et saepe magno pretio comparatae urticae quae assurgentem ingenii florem conterant spinis atque suffocant; et hiit institutores, ne dicam institores, qui, quod ipsimet nec intelligunt, nec sciunt, docentes, hoc a discentibus et intelligi et sciri acerbè repossunt. Et,

*Cum subit istius turpissima fraudis imago,
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis!*

Haec de ratione docendi quam sum sequutus; at susceptum munus adeo me nondum peregissee video, ut inchoasse tantum, et quaedam vestigia prima vix mihi ipse ostendisse quodammodo videar.

Nunc vero vós consulo, tamquam iudices expertissimos, utrum latinitati studuisse operae pretium sit, an labor inanis, imò et temporis jactura. Et quidem, quum primum harum litterarum studia pueris istis proponerentur, quam plurimi delorabantur, irridentes « Latinitas! o studia retrograda, o clericorum artes; et enigmata latobrosa!! Ego vero irrisoribus irridens « filioli mei, respondebam, mementote quam Aesopus auctor vobis fabulam tradidit de vulpe uvam pertin-

gere perperam enixa. Subdola et procax uvam immitiorem esse, quam ut gustari posset, imo et stomacho venenosam, calumniabatur. Sic et irrisores nostri; plerique, quod nesciunt, despicunt; plurimi vero, cui invident, adversantur. Et sententiam hanc de latinitatis necessitate ac praestantia, tribus nominibus, quibus puero- rum corda, magis quam mentes, adloquerer, ostendisse iuvabat.

1. *Latinitatis cultus est pietas quaedam in Deum:*

2. *Est pietas in patres et in patriam:*

3. *Est in patriam libertatem praecipua pietas.*

Enimvero, cum religionis nostrae, quae quidem Christi fides, ritus, sacra, procer, sollemnia, et caetera huiusmodi, hac lingua interprete peragantur, hac lingua uti praestat quoties vel de Deo, vel ad Deum loquimur; haec igitur divinum quoddam commercium nos inter et Deum nostrum instituit, juxta illud « *Nec est alia natio tam grandis quae habeat Deos tam appropinquantes sibi, sicut est nobis Deus noster* ».

Quid ergo? Si regis cujusvis aulam accessuri, aulicos mores et aulicam linguam tanto opere didicisse conamur; aulicum Regis magni sermonem neglexerimus, et Crucis mystorii psalmum, patribus nostris ipsi nos sapientiores, erubescemus? Adeo ne novo rationis boreo numini parendum, ut Deum et genus nostrum obliti, et

sapientiae libidine insipientes, cum iis, quorum finis interitus, reputari malimus?... Et quidem « *dixit insipiens: non est Deus!* » At his disserendis non hic, adolescentuli, locus; satis vobis, pro tempore, illud Baconis, *Philosophiae*, *si multum, ad Deum erehit, si parum, a Deo avehit*: et mysterium crucis, non quae *pharisaeorum*, sed quae verae libertatis est evangelium, in corde geratis. Et in hac nostra praesertim aetate, in qua, superis optime dantibus, in fronte regum, et Itali regis praecipue, crux illa sculpta est cui besterni sapientes irridere praesumunt; et Italiae labarum, trino colore et alba cruce decorum, summa quaque ab arce libertatis flamine crispatur ad auras, et, ut quondam, divinum illud « *ΕΝ ΤΟΥΤΩ ΝΙΚΑ !* » Italis omnibus praecinit atque praemonstrat.

At, praeterea, latinitatis cultus est pietas in patres, et in patriam; imo in patriae libertatem praecipua pietas.

Nonne forsant antiquissimus totius romanae sapientiae thesaurus, et patrum nostrorum haereditas, latinitate continetur? Nonne, cum scripta eorum latine legimus, patres ipsos, tamquam a summo Capitolio loquentes, ipsi nos audire videmur? Et haereditatis quaenam, quaeso, pars major, id quod nos ipsis superaddidimus, an quod ipsi, latio sermone decorum, nepotibus

tradidere?... At enim, patrum sapientiam, italicam redditam sermone, facilius et rectius possumus adipisci. Apage; num omnia latinitatis volumina in italicum sermonem versa reperiuntur? Et si qua reperiuntur, ea sunt, quae romanam auctoris mentem et animum prae se ferant et exprimant? Quis, si Gargallum aut Carum audierit, Mantuanum vatem, aut romanae Fidicinem lyrae audivisse censuerit? Est enim suus cuique linguae *spiritus*; quem haud facile evellas, et in corpus alienum, ut ita dicam, immigrare compuleris; nec eadem sunt aquae quas ad lene caput sacrae fontis bibimus, et quae per tot incilia longius derivantur. Quid tandem? Hunc sacrum patriae latinitatis ignem super italicae Vestae aram colamus, tamdiu saltem, quamdiu haec tanta patrum opera, omnia et probe, in nostrum sermonem vertantur, et tunc nepotes nostri huic sacro sermoni vale dicant, et eum diis manibus offerant.

Attamen; quanto nobis exitio fuerit latinitatem hanc, et atream libertatis linguam, quandoque nos cum diis manibus composuisse, ipsimet, nec semel, nec jamdiu quidem, experti sumus. Tunc quippe, cum reguli nostri liberalibus quibusvis disciplinis invidentes, et perterriti, ingenium hoc latinitatis aurum in ferreas ingenii compedes distorserunt, et linguam, quae prius inter

gentes libertatis et bonarum artium interpretes et opifex incedebat, ad hebetandos animos (quae regulorum tyrannis ingeniosas) circumcisam, ac comodarunt, et foedissimam latinitatis larvam pueris italibus, ne veram addiscerent, tradidere. Tunc quidem, quum audax boreum genus, sanctuarium nostrum temere ingressi, latinitatis ignem subripientes, alienigenis intulere. Eo igne ab hac sua aetherea domo fraude mala sublato, chu! quae nova malorum cohors, quae nova dedecoris macies nobis iacubuit! Quiritibus scilicet nepotibus, tanquam insipientibus servis, tunc quisque barbarus irridebat; et Italus quidem paternae sapientiae asservabat codices, quibus Barbari edocerentur et saperent, nos quoque eorum, ut ita dicam, librarii facti eramus, quemadmodum servi post caussarum patronos codices portare solent, ut hi legendo proficiant, illi vero, portando, fatigentur et deficiant. Tunc quisvis institor, seu Sequanae navis, seu Rhodanae magister, si Italianam adventasset, quam frugem a nobis plenis manibus diripuerat, hanc nobis unciatim et ad micam vendebat, nec ullius italicae mercis, nisi dedecoris nostri pretiosus emptor, nobiscum, irridens, nundinabatur... Siquidem tunc princeps provinciarum, quasi lupanar facta, et domina gentium sub scutica tributoque gemebat. Proh scelus dedecusque!

Quibus exemplis teterrime perterriti, et saepius edocti, ac tandem libertatem tanto opere nacti, romanum genus et romanum nomen, nunc potissimum, nos itali gloriamur, et merito quidem; romani enim sumus. Quo pacto igitur Quiritum sermonem negligamus, per quem latinum nomen, et italae vires tanta laude inter gentes crevere? Siquidem sermo ille et ingenium, et mores, et mentem, et gesta romanorum exhibet, et nobis, veluti illius gentis instar, imitanda proponit. Est patrum historia vivax, haud firmius voluminibus tradita, quam memori linguae penitus insculpta, et, verbo interprete, consignata; quemadmodum enim uniuscujusque actio verbis respondet, sic populi cultusque dicendi genus ejus vitam et animam apprimè pingit. Qui fuerint, et quomodo vixerint Cato, Fabricius, Maro, Mecænas, Flaccus, si scripta perlegas, hoc tibi notius erit, quam ut a quovis historico queat enarrari. Perlege quidem Catonem: *« Qui mori didicit, servire dedidicit, »* et eum aut oratorem, aut historicum mavis, aut poetam, ubicumque invenies *fortem et tenacem propositi virum, quem, si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.* Audi nunc arcadem Augusti ministrum:

*Vides ut alvea lintribus arent,
Amne silvisque ripa comantibus,*

*Quid si foeminae cirro crispatae
Et labris columbatur? etc.*

En Mecaenatem, aspice: qui, etiam cum absentis Augusti vice fungeretur, tunica soluta per urbem incedebat, medius inter duos spadones, qui magis fortasse viri quam ipse! Nonne et verba ejus ita disjecta, ut et enervis animus, et ipso disciunctus? Haec vero exempla tam proxima nobis, et tam usu frequentia sunt, ut non per auditum cognoscenda, sed oculis ipsis spectanda cuiquam occurrant. Vis ergo priscam Italiae historiam prae oculis habere? Priscam Italiae sermonem, quae quidem historia potior, prae oculis habeto. Vis patrum virtutes, gesta, sapientiam, et avitam haereditatem tibi iterum vindicare? Aviam linguam, tanti thesauri arcam, tibi vindicato. Vis denique romanus quodammodo fieri? Audi Platonem, εἶος ὁ λόγος τοιοῦτος ὁ τρόπος, et linguam romanorum calle. Eadem enim est ratio et percipiendi quae proferas, et proferendi quae perceperis, et alius animo, alius sermoni color esso non potest. Quod quidem tam verius, quam antiquius; et τὸν λόγον εἰδῶλον εἶναι τῶν ἔργων, Solon ipse praesenserat.

Practerea; haec aetas nostra quocumque gentium super pennas ventorum, immo et super ignis pennas, nos rapida advehit, ut omnium

populorum studia, ideas, linguas, fructus et merces importemus, et nostra faciamus; et hoc maximum aetatis pretium, haec maxima laus. Hinc merito tanti facimus si quis variis loqui linguis probe didicerit. At eo magis nobis laudandus videtur, si quis in latina prae caeteris excellere studeat; quippe quae et nobis patriae sapientiae thesaurus, et, arcana quadam providentia, etiam nunc commune est vinculum quod sapientiores totius orbis populos communi litterarum commercio jungit. Nec tantum populos qui sunt, verum et qui fuere; et quo pennae ventorum et ignis accodere non potuerunt, haec super memorem pietatis auram assurgit et versatur, et ab illo purissimo aethere revolans, nobis verae libertatis speciem importat. Cur ergo nos, romanum genus, et libertatem assequuti, nunc praesertim, quum multorum hominum mores, et urbes, et linguas visero et cognoscere gestiamus, antiquissimum libertatis templum, et ingenuae libertatis linguam, patrum virtutis degeneres, deseruisse velimus? Adeamus Capitolium (hoc pacto nemo est qui neget); atque illinc patres nostros, rerum dominos; gentemque *togatam*, filiali qua decet reverentia, libertatem nos edocentes, audiamus.

Quae vera libertas? Audi Tullium: « *Potestas vivendi ut velis. Quis vero vivit ut vult, nisi*

qui recta sequitur? Qui legibus non propter metum paret; qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter et libere.» Quod idem si libuerit verbis Socratis uti, Μόνος ὁ σοφὸς; ἑλευθερός καὶ πᾶς ὁ κακὸς δεῦλος, sic breviter et expresse dices: quao vera libertas? Virtus. At qua via hanc libertatis fidem assequemur? Audi Catonem: «*Nemini nisi virtuti serviendum; quae vera libertas.*» Audi Scaevolam: «*Romanus sum, Mucium vocant; hostis hostem occidere volui, nec minus ad mortem animi est, quam fuit ad necem. Et facere et pati fortia, romanum est.*» Et his auditis, imitare Fabricium, ut de te quoque dicat Pyrrhus «*facilius solem a cursu deflectas, quam a virtute Fabricium.*» At enim, nostra italorum libertas recens est: quibus studiis retinenda? a quibus cavendum? Tacitus edocet. «*Habet hoc semper nova libertas, ut ad licentiam facile deflectat; et tunc libertas nimia libertate perit. Licentia haec, quam temere libertatem vocant, est comes seditionum, effraenati populi incitamentum, contumax, impia, arrogans....et hujus fautores hi sunt, qui, privatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei, nisi per discordias habent; qui, ut imperium evertant, libertatem proferunt; si evertent, libertatem ipsam aggrediuntur. Quippe qui divitias et honores, quos quieta republica*

desperant, perturbata consequi posse arbitrantur. Nonne praecepta haec, et his illustriora quae latino doctis passim occurrunt, si vel minimum diligentur inspicias, latinitatem veram libertatis, coddemque et civilis sapientiae fundamentam facere dixeris? Latinitatis igitur cultus verè liberalis est, colitur quod nos verè liberos esse docet. Multis iam inusitatis et inusitatis illae equidem ingenuitate speciosam, et civili pietate decoram, almae latinitatis, quasi verae libertatis cultum, Italiae adolescentibus ediscendam praebeamus. Insuper is est, qui non tam quodlibetans de latinitate dixit, quasi de re aliena potius, quam de re nostra, a mendacibus potest. Non sane quamplures, et quidem doctissimos, qui et ea latino et italico sermonem, quodammodo ex amplissimo flumine, quondam defluisse, nos docent. Esto; et luculentam, immo fluminis, et vivi similitudinem egomet, disserranda praeceperit. At, priusquam flumen illud eruperit amplissimum, et latum orbem uberissimi aquis fundare coeperit, quibus, fontibus, et ipsam scaturisse dicamus? Ex italicis profecto, nati, etiam antequam Aeneas Italianae latinaque litora, Troja profugus, advenisset, locus erat, quem Hesperiam Graeci cognovimus, dicebant, qui quidem terra antiqua, ubero gleba, et armis potens erat. Num, sodes,

terra illa arescebat sitiens, et uberem sermonis aquam, muta jamdiu, a romuleis advenis expectabat? Crederem sane, ni, quemadmodum partus ventrem, ita et sermo maternum suae gentis alvum sequatur, oporteat. Dicam potius, eandem linguam, quae in antiquissimo Itolorum ore rudis et aspera vagiebat, postmodo ab unoquoque advenarum, a Graecis praecipue, ubertate et nobilitate identidem donatam, a septem collibus tandem, regio cultu, et romano ore, fuisse loquutam. Dicam hanc Maronis et Tullii linguam, qui etsi Mantuanus alter, alter Arpinas, Romae tamen eloquebatur hic, ille canebat, merito principatu donandam, et Romanorum et Urbis linguam fuisse dicendam. Dicam denique ex hac fonte totum illum latinitatis amnem amplissimum erupisse, qui postea, urbe suis ipsa viribus diruta, tergeminus, et ad nos recto tramite, defluxit; origine italicus; jure armorum romanus postea; nunc italicus iterum; at patrius semper.

Cur igitur sermonem patrium, quasi latinitatis rivulum, imminuamus, quin potius totum hunc sermonis fluvium nostratem et nostrum generosiores vindicemus? Adeone in domo matris nostrae extranei sumus, ut paterni fluminis ripas longius a nobis fines pererrasse arbitremur? Nequicquam: et flumen et ripae eadem quae semper, quippe quarum fines natura ipsa constituit,

quique, sanguinis et sermonis unitate *trimares*, Alpes hinc, Lilybaeum inde, sacro jure pertinent.

Inter hos terminos vero una et eadem gens loquitur in varias provincias distributa: una igitur cuique provinciae sermonis radix et origo, at sua cuique sermonis facies. In tanta dialectorum varietate quem vere italicum sermonem dixeris? Illum sane quo, ut Romae Maro, Florentiae cecinit Aligherius, qui super caeteros nostrates linguae conditores, velut aquila, evolat. At Appulus aut Calaber Aligherii linguam vix intelligunt, nedum ipsi loquantur, quippe qui populares, et aulicis numeris insueti. Operae igitur pretium erit, si, quid sit unum et idem, in tanta ejusdem gentis sermonis varietate scrutemur, et Aligherios cum popularibus, populares cum Aligheriis uno ore, quoad fieri queat, colloqui posse nitamur. Ea igitur mente, eo ausu, patrii sermonis flumen remeandum puto, ut eandem in alveo, eandem in rivis aquam insectemur; quatenus, ut varietates in unitate, sic et potius unitatem in varietatibus deprehendamus. Tunc vere os unum, una mens, gens una. Quod quidem non retro gradi, sed progredi; quod (o utinam!) maximum erit patriae relligionis opus, et optabile munus.

Quod autem patrium hoc humanitatis et rel-

ligionis opus sibi et nobis voluerint et Ali-
ghorius ille princeps, et caeteri omnes qui, cum
sequuti, calamo et lingua, ense quidem validius,
patrium decus vindicarunt, hoc praeclarius vobis
est, quam ut ipse eloquar; non mihi dicenti,
eorum operibus credite. Ne tamen et inter coevos
exempla inclita desideretis, recentiora quaedam
breviter et nominatim referam. Enimvero, quid,
nisi hoc, sibi et nobis voluit Manzonius noster,
inter italos litterarum et pietatis jampridem no-
bile decus? Quid sibi Mamianus ille, quem phi-
losophum mavis aut juris magistrum, chrysosto-
mum (aureo ore loquentem) semper invenies?
Quid sibi Capponius, et Tommaseus

Ambo oculis capti, lux diva at mentis uterque?

Quid cyenus ille Veronensis, qui vel saxa, ne-
dum corda, blanda testudine mulcet? Quid
Septembrinius, Samosatensis nostras, qui patria
et animo Brutius, salibus Atticus et lingua?
Quid denique Fornarius ille, qui mira arcana,
divus ales Patmon advolans, ore profundo de-
volvitur immensus, et tamen lingua ejus vitro
lucidior, et hyblaeo thymo suavior? Illi omnes,
et caeteri his haud impares, quosque longum
recensuisse foret, monumentum aere perennius
italo nomini et patriis litteris exegerunt, et,

Nemo, licet, in sua patria propheta, digito praetereuntium, quocumque cesserint, demonstrantur. Quaerite modo, quibus ex fontibus tantum patriae frugis et tantum sibi nominis hauerint, et Aligherius ipse, Virgilium adlocutus, satis et abunde respondet:

« Tu mihi dux, tu auctor; siquidem ex te uberem illam, quae mihi tanto fuit honori, sermonis venam elicui. »

Audite, o juvenes, tantum senem, quem juvenem ipsi senes audivere, et quorum admiramini laudem, ausus quoque et fidem volentes aemulamini.

Dubitabitis fortasse, ne, hos duces et auspices sequuti, in arctiorem sermonis orbem ita insiliamus, ut dicendi copia nobis defutura videatur? Enimvero: si nova vocabula fingenda sint, et novae idearum vestes proferendae, cum itali ingenii vires tot novis ideis foecunde excreverint, quo fonte novas dicendi rationes, et nova rerum nomina manare faciemus? Patrio, inquam, fonte, parce detorta, et tunc nova quaeque et quaevis modo nata, quum juvenum ritu floreat, fidem habebunt.... quam fidem, prohi superi! frustra docuit Flaccus ille poeta. Siquidem quamplures sunt (et o utinam desint!)

qui novarum, imo et veterum idearum, vestes, non intus, sed extra, et quidem magno pretio comparandas esse praesumunt. Obscoeni, patrium sermonem cum qualibet peregrina lingua turpiter commiscent, et, ingenuum egerantes, nothum extorrem paterno cultu usucapere non erubescunt. Aures nostrae peregrinantur et ipsae, et, castae, ab hoc pervagato genere abhorrentes, inter advenas, et per externa loca peragraré videntur. Italicum quippe, ne virilem quidem, cum cultum dixeris, quo scribentes aut dicentes ita plerique utuntur, ut barbara verborum lascivia, barbara sententiarum nugacitate, barbara et inconcinna dicendi ratione, histrionis partes potius, quam italos modos referant? Sua cuique sermoni species; suus cuique cultus; tuque omnes laudato, immo et ediscito, at patrium colito. Qui, etiamsi nec jucundior quidem, nec uberior, nec expolitior, nec optimus prae caeteris foret, patriam ruditatem potius, quam externos calamistros aut tinnitus malim; imo patriam malim et Cethegi togam, licet hirtam, induere, quam peregrinis meretriciis vestibus, licet et aureis, lascivire—Et vos, pueri, cavete, ne, dum peregrini fieri lubentes volumus, *peregrinitatis* poena plectamur inviti.

Sic igitur, optimae spei adolescentes, dicendi vela contraham. Super priscam patriae virtutis

aram mascula thura offeramus; animo, virtutibus, et lingua, romani simus; libertate pariter, et gloria Romani erimus. Incoeptum iter alacriores pergite; at a Deo et a Patria principium, ut ad Deum et ad Patriam omnem exitum referatis.

